

Vliv traumatu a traumatizace na vývoj dítěte

Pemová Terezie

24.11. 2022, Ostrava

NIDAR, z.s.

Co si představíte, když se řekne trauma?

TROCHU HISTORIE

Pojem „trauma“ a „traumatizace“

- Počátek 20. století – používán pojem „hysterie“, třeba Freud považoval sdělení pacientek o prožitém sexuálním násilí za „sexuální fantazii“
- 1917 Charles Myers zaznamenal a popsal šokové reakce vojáků v 1. světové válce („shell shock“)
- 1920 Abram Kardien definoval „bojovou neurózu“, k obtížím přistupováno z psychoanalytického pohledu
- 2. světová válka (Kardien a Spiegel) – rozvíjení psychoanalytického přístupu (využívání hypnózy a expozici situacím podobným bojovým podmínkám)
- 1970 (Vietnamská válka) Lifton a Shatan (svépomocné skupiny pro vojáky s posttraumatickým stresem)
- Feministické organizace upozorňovaly, že obdobnými problémy jako vykazují váleční veteráni vykazují ženy – oběti znásilnění
- 80. léta - definitivní opuštění psychoanalytického přístupu a rozšíření konceptu trauma na širší spektrum životních situací

A co trauma a děti

(Skoro)zapomenutí hrdinové a hrdinky ochrany dětí

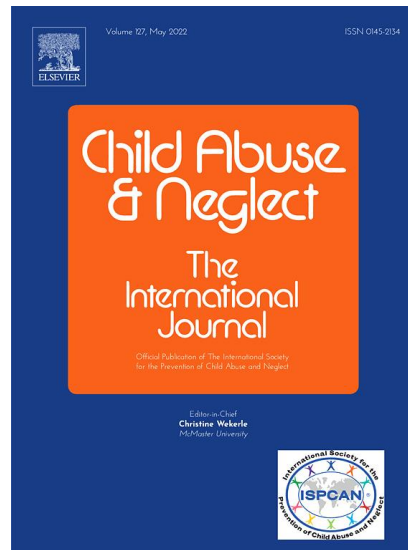
- Ambroise Tardieu (19. století, Francie, soudní lékař)
- Paul Caffey (1946, USA, radiolog)
- Elizabeth Elmer a Helen Boardman (1960 – 1962, Los Angeles, USA, *sociální pracovnice*)
- Do roku **1962!** nebyl v pediatrické/psychologické odborné literatuře publikován **JEDINÝ!** článek týkající se problematiky špatného zacházení s dětmi

A pak to začalo...

- Medicínské (pediatrické) téma
  - 1962 – Kempe (radiolog, Colorado, USA) definoval „syndrom bitého dítěte“
  - 1963 – Fontana (pediatr) definoval „syndrom týrání, zneužívání a zanedbávání dětí“
  - 1964 – zjištění, že v USA v důsledku špatného zacházení s dětmi umírá více dětí, než na onkologická onemocnění

...co bylo dál

- 1974 – sociálně právní ochrana dětí se stává součástí politiky veřejného zdraví

- 1977 – vzniká specializovaný časopis Child Abuse and Neglect Journal

Moderní pohled na trauma

- 1980 Americká psychiatrická asociace definovala „posttraumatickou stresovou poruchu“ jako diagnostickou jednotku v rámci klasifikace nemocí
- Postraumatické obtíže jsou reakcí na traumatickou událost (situace, která přesahuje naši schopnost zvládat zátěž)
- V průběhu 80. let definovány principy krizové intervence
  - Debriefing (již se opouští – prolongované obtíže)
  - Nyní „psychologická nebo psychosociální první pomoc“
- 1996 po bombových útocích v Oklahomě došlo k rozlišení
  - Akutní postraumatické reakce
  - Postraumatické stresové poruše
- 2005 van der Kolk – komplexní vývojové trauma
- Posun od traumatu jako reakci na válku (výjimečná situace výjimečné doby) k vnímání traumatu jako povětšinou civilní události z výrazným populačním výskytem, čemuž by měla odpovídat informovanost a dostupnost podpory a péče

CO JE TRAUMA A TRAUMATIZACE

TRAUMA A TRAUMATIZACE

- Traumatická událost je situace, u které hrozí zranění, smrt nebo poškození integrity sebe či jiných osob (ponížení, ztráta důstojnosti), a/nebo způsobuje, že oběti **trpí hrůzou nebo bezmocností** v době, kdy k ní dojde
- Případně situace, která může být takto subjektivně vnímána
- Traumatizace je proces, jak reagujeme (tělo i mysl) na traumatickou událost/události

Formy traumát

- Izolované traumatické události (např. autonehoda)
  - Potenciálně nejlepší prognóza
  - Výrazně protektivním faktorem jsou funkční blízké vztahy
- Multitraumatizující události
  - V případě dětí ACE's (adversity childhood experience)
  - Retraumatizace (zejména v blízkých vztazích)
  - Válečná traumatizace
- Komplexní vývojové trauma (děti traumatizované blízkými osobami v raném věku)
- Posttraumatická stresová porucha – trauma nemusí vyústit v psychiatrickou poruchu, typičtější jsou posttraumatické reakce (netypické reakce na netypický životní událost)
- Dopady traumatu zhoršuje faktická nebo symbolická bezmoc

Co se děje v průběhu traumatizace v těle

- Traumatizace je všeprostupující a zpětnovazebná
  - Např. změna hormonálního ladění jako reakce na ohrožení (může být chronická až trvalá)
    - Ovlivňuje spánek (čím hůře spíme, tím méně regenerujeme)
    - Stravování (čím hůře jíme – nejen množstvím, tak nutričním složením stravy, tím méně máme energie pro zvládnutí situace/myšlení)
    - Změna v napětí v těle (svalový tonus) – bolesti, peristaltika, dýchání
- Posttraumatická reakce (nikoliv porucha) běží jakoby na pozadí našich tělesných a emočních procesů, bez možnosti ovlivnění vůlí (nebo jen minimálně, či po tréninku nebo s podporou druhých lidí)

Jak trauma mění naše chování, myšlení a prožívání

- Trauma není samotná událost, ale její otisk v našem těle, mysli, duši
- Událost, která se odehrála „venku“ a třeba už skončila, je stále přítomna v těle, mysli, duši a někdy dochází k jejímu opakovanému „přehrávání“
- Trauma je preverbální (proto může být obtížné někdy formulovat co se stalo, co teď cítíme – nelze mlčet, ale ani slovy vyjádřit)
  - může se projevat „flashbacky“, nočními můrami, pocity disociace (odpojení od tělesných prožitků, či situací)
- Pod vlivem zátěže „ztrácíme“ rozum a/nebo máme „dlouhé“ vedení (ve smyslu racionálního řešení)
- Ovlivňuje naši paměť, pozornost, schopnost porozumět mluvenému slovu, schopnost plánovat /pracovat s časem/, rozložit si logicky úkoly na menší a vzájemně navazující činnosti
- Ovlivňuje naši schopnost udržovat a navazovat vztahy - může nás vzdalovat od blízkých osob i pomáhajících

Co se stane v mozku v důsledku traumatizace

Agresivita x Pasivita

konflikt, nevděk, nesympatie, nedostatek vůle, nemotivovanost, prázdnota, osamělost

Trauma

tělesný prožitek, emoce, exekutivní funkce, vztahy

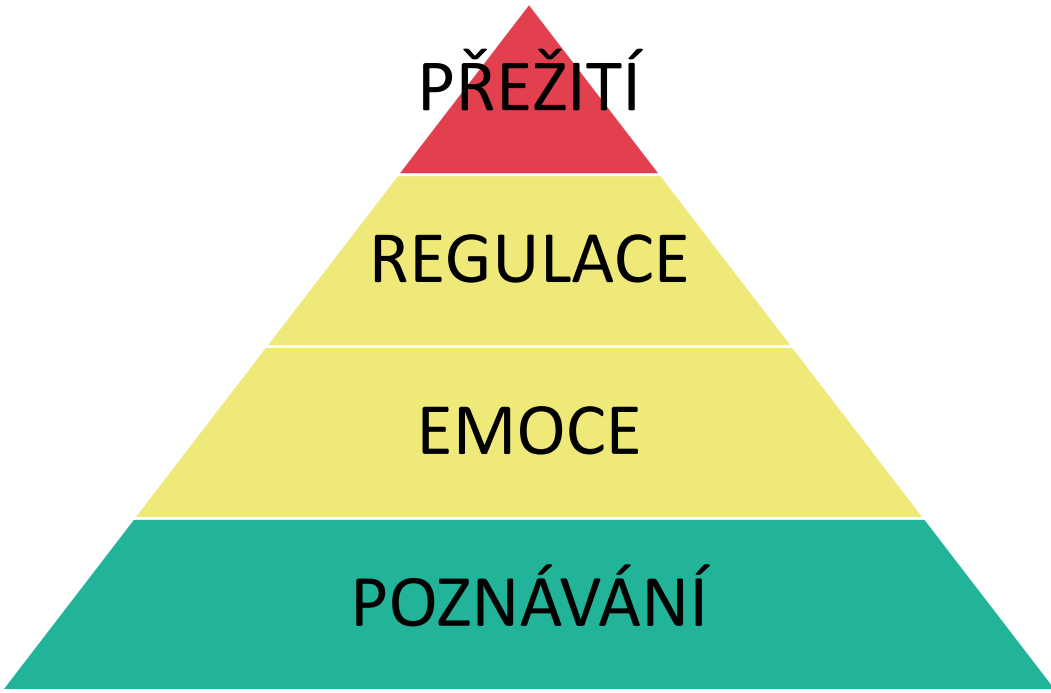
Lidský

Savčí

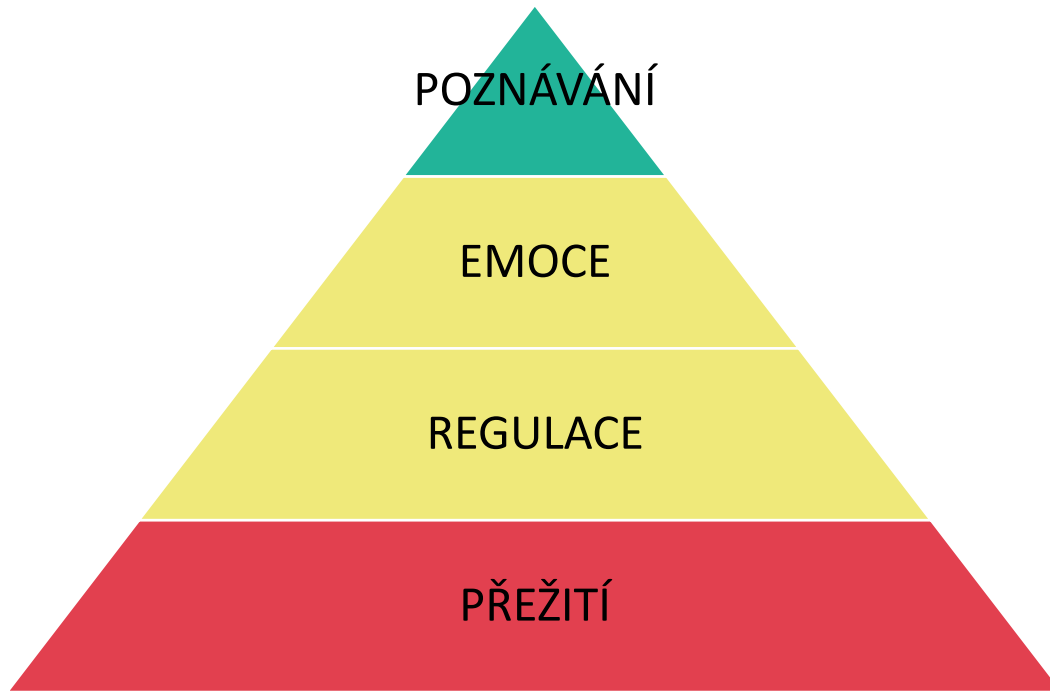
Plazí

NORMÁLNÍ MOZEK

TRAUMATIZOVANÝ MOZEK

Psychické trauma je utrpení bezmocných. Trauma činí člověka bezmocným kvůli ohromné destruktivní síle traumatické události. Mění víru jednotlivce ve spravedlnost a spravedlivý svět. Traumatická událost ničí individuální pocit kontroly (autonomie) a smysluplnosti lidského života.

TRAUMA JE CHARATERISTICKÉ POCITY
OSAMĚLOSTI, BEZMOCI, ZTRÁTY
AUTONOMIE A BEZNADĚJE

TRAUMA A DĚTI

TOXICKÝ STRES A KUMULOVANÉ TRAUMA

Základním rysem toxického stresu je **kumulace stresorů** a **absence konzistentních a podpůrných** vztahů, které by pomohly dítěti stres zvládat.

ADVERSE CHILDHOOD EXPERIENCES

Domácí násilí
Rozpad rodiny

Fyzické zanedbání

Nevhodné zacházení vůči matce
Návykové látky v rodině

Sexuální zneužívání

Emocionální zneužívání

Fyzické násilí

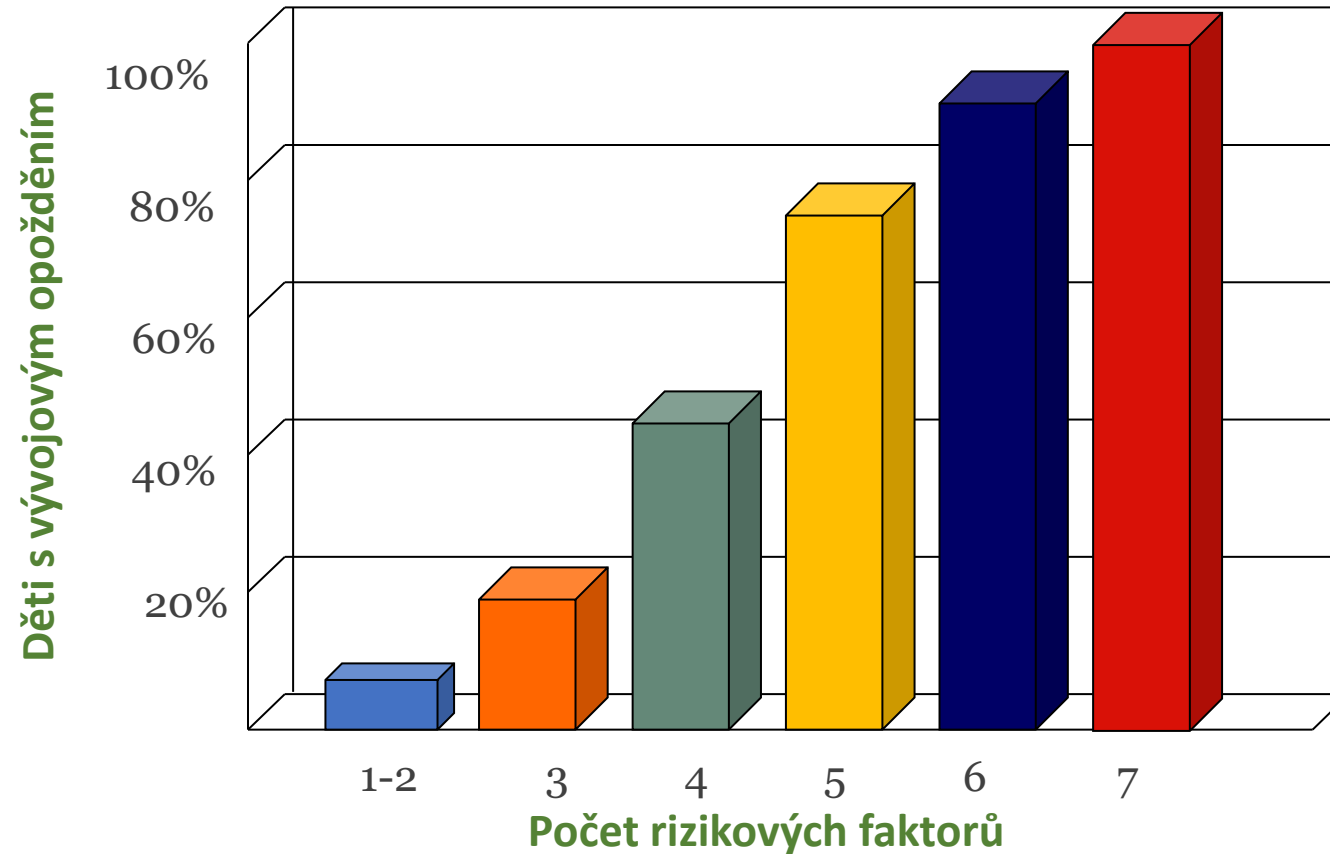

Duševní choroby v rodině

Uvěznění člena rodiny

Podstatou toxického stresu je osamělost.

NEGATIVNÍ ZKUŠENOSTI V DĚTSTVÍ

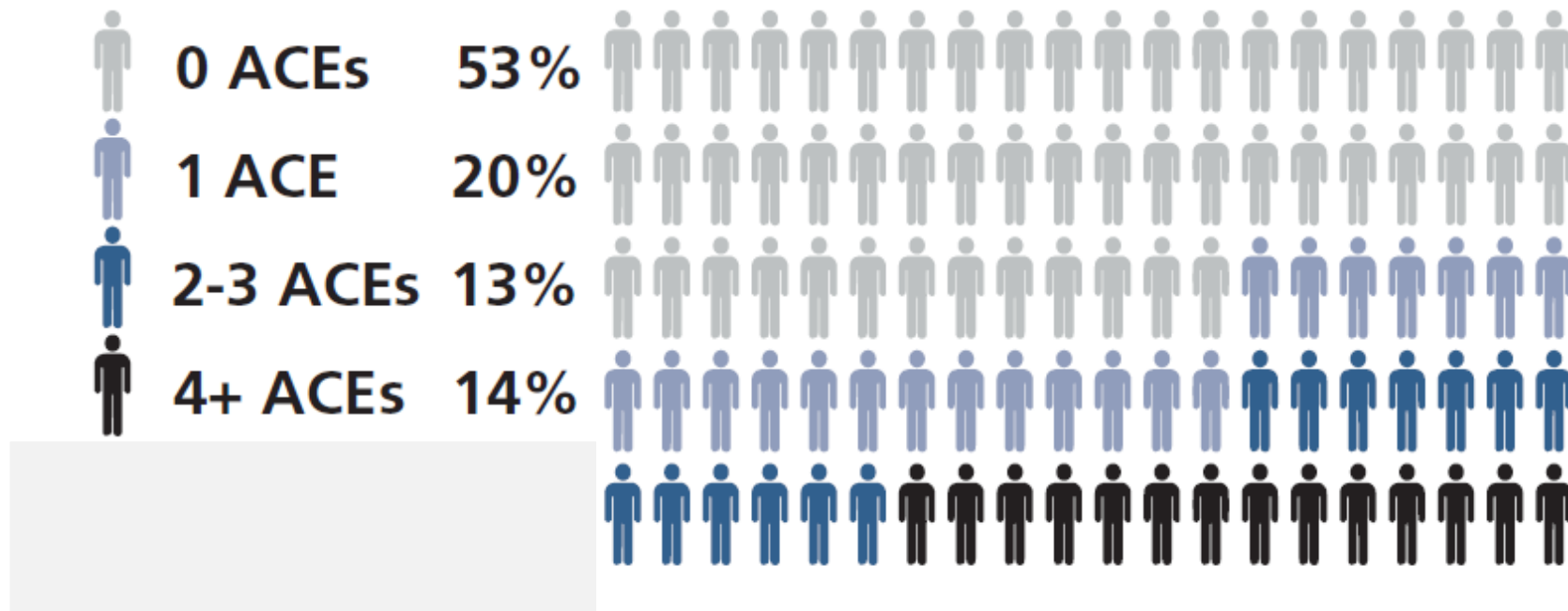

Data Source: Barth, et al. (2008)

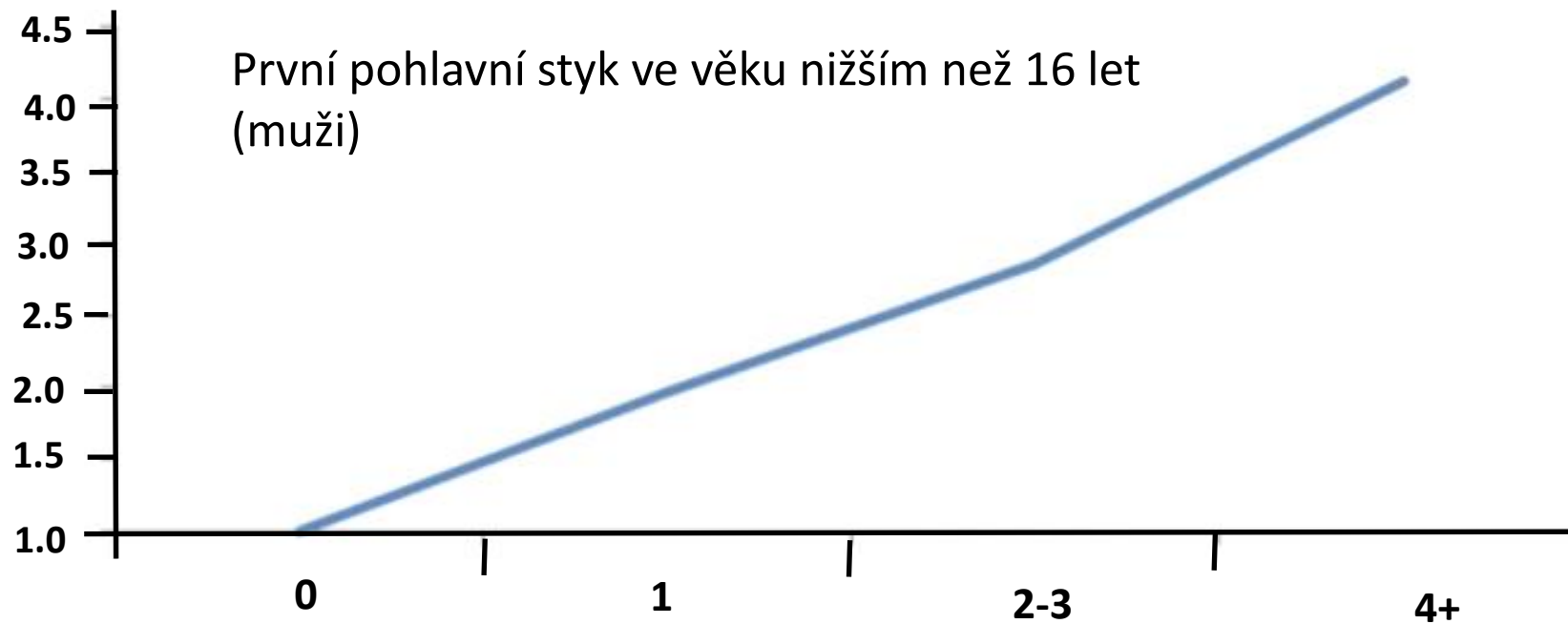
Graphic adapted from 2011, Center on the Developing Child at Harvard University

Negativní dětské zkušenosti – prevalence v populaci

Na 100 dospělých zažilo 47 jedinců alespoň jednu negativní zkušenost v dětství, 14 zažilo v dětství 4 nebo ještě více negativních zkušeností (ACEs)

Negativní dětské zkušenosti – děti mají děti

Počet negativních dětských zkušeností

Negativní dětské zkušenosti – jejich dopad

Ve srovnání s dospělými bez negativních zkušeností z dětství mají jedinci se 4 a více negativními zážitky z dětství:

- **4 x vyšší riziko** stát se rizikovým konzumentem alkoholu
- **6x vyšší riziko** neplánovaného otěhotnění
- **6x vyšší riziko** kouření
- **6x vyšší riziko** prvního pohlavního styku ve věku nižším než 16 let
- **11x vyšší riziko** zkoušení marihuany
- **14x vyšší riziko** být obětí trestního činu během posledního roku
- **15x vyšší riziko** spáchání násilného jednání vůči okolí během posledního roku
- **16x vyšší riziko** užívání pervitinu nebo heroinu
- **20x vyšší riziko** uvěznění

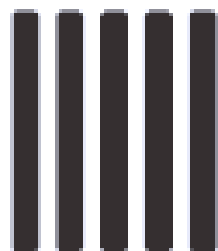

Prevence negativních zkušeností z dětství

PREVENCE MŮŽE VÉST KE SNÍŽENÍ

Užívání heroinu
a pervitinu o
66%

Uvěznění o
65%

Páchání násilí
o 60%

Viktimizace
násilí o 57%

Užívání
marihuany
o 42%

Neplánovaného
těhotenství o
41%

Rizikové
konzumace
alkoholu o 35%

Pohlavního styku
před dosažením
16ti let o 31%

Kouření o 24%

Špatné stravy
o 16%

CO DĚLAT

Uklidnit hada
(postačí ho nedráždit)

Hýčkat savce

Probudit umlčenou tvořivost

....a lidskost

Trauma nelze příliš „léčit“

Trauma je potřeba „hojit“

Edukativní spoty k traumatu a traumatizaci

- www.jaknatrauma.eu
- Verze v českém jazyce
- Titulkované verze v ukrajinštině a ruštině

Akreditovaný kurz (MPSV)

Název: Trauma, traumatizace a trauma zohledňující přístup v intervenci
Číslo akreditace A2022/0252-SP/PC
Rozsah: 8 hodin

Anotace

Předkládaný kurz seznamuje účastníky s moderním pohledem na trauma (včetně komplexního vývojového traumatu) a procesu traumatizace u dětí. Účastníci jsou seznámeni s projevy akutního a chronického traumatu, jakožto i dlouhodobými následky na život, zdraví a vývoj dítěte. Frekventanti kurzu jsou seznámeni i se základními principy trauma zohledňujícího v přístupu v intervenci a podpůrných službách.

Nejbližší termín: **10. ledna 2023, 8:00-14:00 (online platforma zoom)**

Cena: 1.800,-Kč/osoba

Přihlášení: Přihlášení je možné přes e-mail: info@nidar.cz

Kurz je možné v prezenční i online formě připravit i na vyžádání.

Děkuji za pozornost
info@nidar.cz